

In 't Giesbaargs

Luc VAN SCHOORS

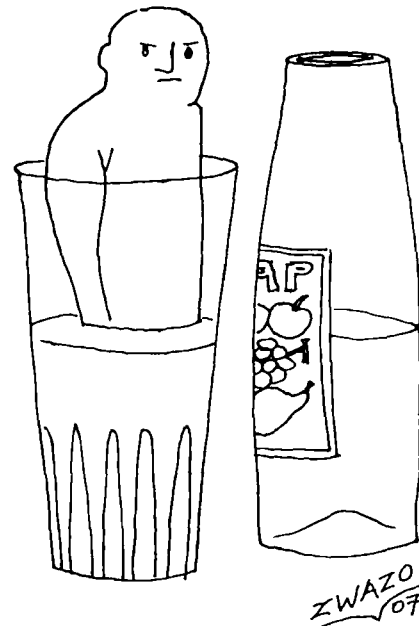
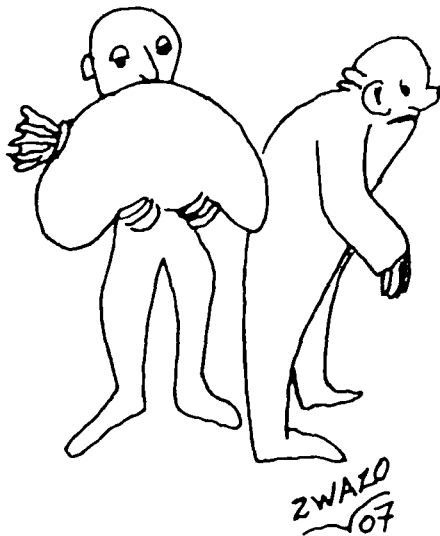
Z

zaat ['za:t] zout. 't Es 't zaat op de patatten nie weird: van generlei waarde.

zabberen ['zabərn] : 1. flauwekul vertellen 2. morsig eten 3. kwijlen 4. motregen. 't Es on 't zabberen. ook zjabberen.

zabbereir ['zabəre:r] 1. sabbelaar 2. zeveraar, syn zjieëvereir ook: zjabbereir

zak ['zak] 1. zak (papier, jute, plastiek, ...) 2. lamendig persoon. 3. teelbalzak, syn: bozze

Ik stoeë were i ma zap

zatteluijte ['zatəlxætə] zattelaute ['zatəlx:tə] drankzuchtige vrouw. Die zatteluijte kaan 't ieën en 't ander verzetten, zelle.

zè [zɛ:] zèlle ['zɛlə] zènnē ['zɛnə] tussenwerpsel 'Ten ès nie woëër zè, wat dassse zegt. Opgelet, zelle! Ge moet da nie geluëven, zenne! zebedeus sul, sukkel

zeft zift

zeg-zeg Zanne zeg-zeg hein in iet medezeggenschap hebben in iets zegel(ken) 1. ristönezegel 2. rantsoeneringszegel (tijdens de tweede wereldoorlog) 3. postzegel. syn: tember.

zeine ['zɛ:nə] zaan, roomlaag. De zeine van de melk afskeppen.

zèppe: straatgoot, riool

zeuren (ww): 1. spieken 2. vals spelen. Mieëster, ajès on 't zeuren.

zeurbriefken spiekbriefje

zeureir valsspeler

zeurzak valsspeler

zèt a ga zitten

zeventieën overdreven zorgvuldig persoon, muggenzifter

zie-jet-ze: zie je wel. Zie-jet-ze, ik (h)ood a gezaad hè!

ziene kijken. Maa'k isj ziene 'mag ik even kijken'.

Wer gon isj go ziene 't Is tijd dat ik vertrek.

zuijken ['zɛækən] zau(j)ken

['zəjkən] (verkleinwoord):

keukenzeefje, melkzeefje, gaas.

Aster stiksiesj glas in de fleske liggen, moe je't deur e zuijken gieten.

Iemand ne zak opgeen: iemand iets wijs maken.

Mè pak en zak vertrekken: met hebben en houden vertrekken

zammer ['zəmər] zijn we er?, zijn we aangekomen?

zandbozze scheldwoord (onvruchtbare man)

zanneker... wees eens ... letterlijk: "zijt ne keer". Zanneker braaf!

zap [zəp] sap

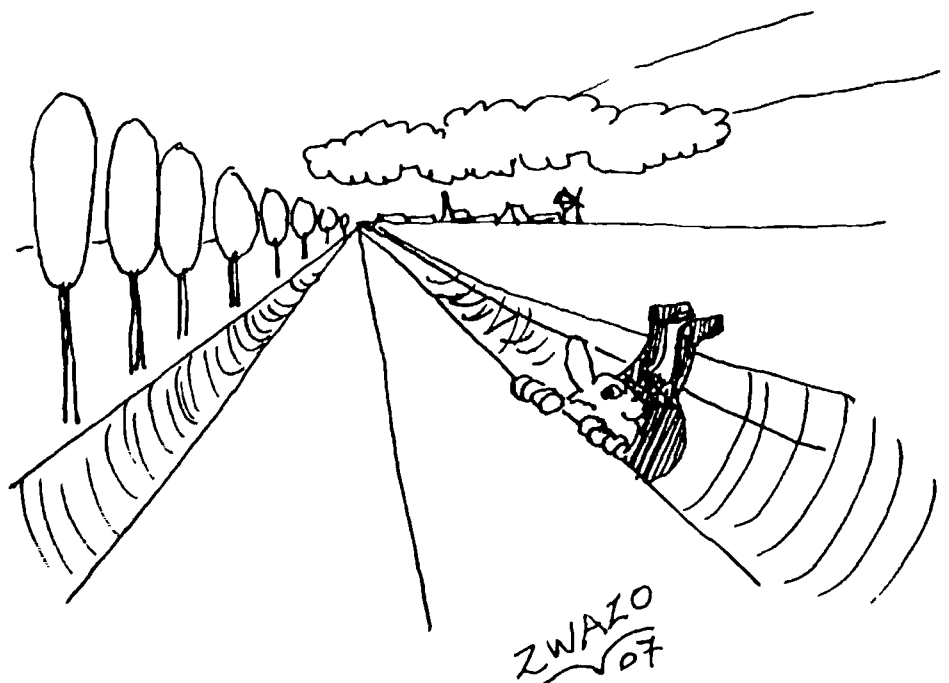
Ik stoeë were i ma zap 'ik ben

kletsnat van het zweet'

zattebozze dronkaard.

zattekluët ['zətəklvət] dronkaard.

Ajes mè zan zattekluëten de gracht in gesjokkeld.

Ajes mè zan zattekluëten de gracht in gesjokkeld.

zuijn [zʒæn] **zaun** [zɑ:n] (ww): zijn
 Vervoeging van het werkwoord:
ik bè(n)

gau/guij/ge zat
ajès (aàs), z'ès, zau/zuij ès
wer/wuir/weur za(n)/zaun/zuijn
guir/geur zat
zuir/zeur zan

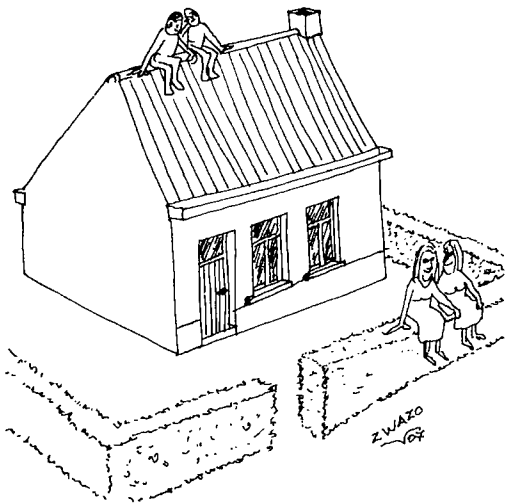
Vragende vorm:

be'k 'ben ik'
zaje (gau/guij) 'ben jij'
es t(j)a is hij, esse zau/zuij 'is zij'
zamme wuir/weur 'zijn wij'
zaje guir/geur 'zijn jullie'
zan ze zuir/zeur 'zijn zij'

Ajen nes nie goe nie mieër ba de
 zuijnen: hij is niet meer helder van
 geest

zuijpenat [zʒæpənat] **zaupenat**
 [zɑ:pənat] zijpnat, door en door
 nat, kletsnat.

zuijpershoër [zʒæpərsuər]
zauwershoër [zɑ:pərsuər] sluik
 haar (zuijpershaar).

Zinge zinge zoeëge
De maskisj zitt'n op d'hoeëge
De jonges zitt'n op tak
Mè ne stieën in heure zak

zingelen tintelen. *Man vingers*
zingelen van de kaa.

zinnisj van zins zijn *Wat za je*
zinnisj te doen a?

Zan zinnen verzetten verstrooiing
 zoeken

Zan zinnen zetten op iet streven of
 verlangen naar iets

zitn zitten

Ajee lank achter ma zuster gezeten
 hij heeft lang aangestuurd op een
 liefdesrelatie met mijn zuster
Ajeet goe zitten 1. hij is flink
 bezopen 2. hij is vol van iets (bv:

verliefdheid)

zjaar [zɑ:r] genre, trant, mannier,
 aard *gruëte zjaar* 'luxueus, chic,
 grote zwier'.

zjaloes jaloers, afgunstig
zjaloezegoeërd jaloers persoon
zjang fatoet beslagmaker,
 betweter, pronkerig persoon.

zjante [zʒantə] velg Fr.: *jante*

zjatte [zʒatə] kopje, tas. (Fr. *jatte*)

zjelap purgeermiddel

zjilee trui (Fr. *gilet*)

Iemand tegen zanne zjelé trekken:
 iemand omarmen

zjenuijvel [zʒə'nɔævəl] **zjenaugel**
 [zʒə'nɑ:vəl] genever.

En die honderd frang moet op (2x)

In zjenueivel en zjacob (2x)

zjeneratriese [zʒenera'trisə]

generator, dynamo. (Fr. *génératrice*)
Man zjeneratries es kapot.

zjeneroël [zʒənə'ruəl] generaal.

Ajes gekliedj as ne zjeneroël, mor
't es ne slaphanger 'iemand die
 zich beter voordoet dan hij in
 werkelijkheid is'.

zjènne dwaas meisje.

zjeneeren vervelen, hinderen,
 belemmeren, (wederk.) zich
 schamen, verlegen voelen. *Kom mer*
gerust binnen, 't zjeneert nie.

zjenoësje [zʒə'nuəsʒə] vervelend

gevoel, gewaarwording

zjepong jas z.o. veste, frak

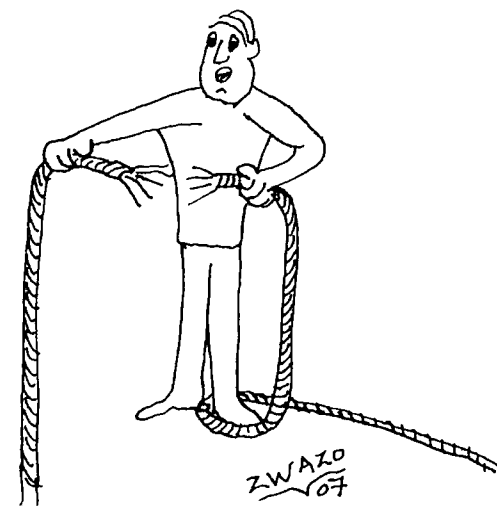
zjèppen rare kwast; oorspronkelijk
 de voornaam Jozef.

Zjeppen den teppen,
die luei in de zeppe.

Ter kwamp ne puijt,

a trok er èm uijt.

Ter kwamp ne kalkoen,

A zoo ter za zjieël veuren aftrekken

om Zjeppen den teppen
za vel af te doen.

zjèste *Wa zjesten* 'overdreven
 pronkerigheid'.

zjestemoeëker [zʒɛstəmuəkər]
 grootspreker, snoever, opsnijder,
 pronker.

zjieëke [zʒiəkə] zeik, beer, gier.

zjieëken zeiken, plassen.

zjieëker zeikerd, zwakkeling.

zjieëkerskruid kraud:

guldenroede (zeikerskruid)

zjieëkstik beerton, gierton

zjieël 1. dik touw, zeel. *Ge moet 't*
zjieël goed opspannen. 2. onverzorgd
 uitzierende vrouw. *Azuë e vaul zjieël*
van een vraa.

zjieëldroeëjer [zʒiəldrøəjər]

touwslager

A goeët achteruijt gelèk as ne
zjieëldroeëjer 'hij boert achteruit'.

A zoo ter za zjieël veuren aftrekken
 'hij zou er alles voor doen'

Iet on 't klokzjieël hangen 'iets
 openbaar maken'.

Ik ben on 't endj va ma zjieël 'ik
 ben ten einde krachten'.

zjieëm [zʒiəm] 1. zeem, honing 2.
 zoom aan een kledingsstuk *Ik hèn ne*
zjieëm gelaad in a broek.

zjieëmbeze [zʒiəmbe:zə] aalbes. *In*
onze lochtink stoeën der ruë en witte
zjieëmbezen.

zjieëpe [zʒiəpə] zeep

't Spel es om zjieëpe 'kapot, mislukt'

zjieëre [zʒiəərə] zeer: 1. pijn. *Dat doet*
zjieëre. 2. gauw, spoedig. *Goeë mer*
zjieëre nor haus."

zjieëver [zʒiəvər] 1. zever 2. dwaze
 praat. z.o.: *kwatsj*

zjieëver in pakskiesj verkuëpen
 dwaze praat vertellen

zjieëverderau/-deruij zeverderij,
 prietpraat, zever

zjieëvereir zeveraar

zjieëverasse vrouw die domme,
 flauwe praat vertelt.

zjieëverkonte: dwaze vrouw

zjieepsjop: zeepsop

zjoo raak, uitroep bij het spel, na
 het maken van een doelpunt

't Was d'r were zjoo 't zat er weer
 bovenarms op.

'k hé were zjoo g'had ik ben er
 nogmaals in gelukt. Het is mij
 nogmaals gelukt. Tegenstelling:

't En kaa nie altuijd zjoo zuijn.

Verklaring van de fonetische tekens

'	klemtoon op de lettergreep	[ə]	als in <i>de</i>	[y:]	als in <i>muur</i>
:	na een klinker: lang	[ɪ]	als in <i>zitten</i> , Fr. <i>é</i>	[ø:]	als in <i>leunen</i>
,	onder een medeklinker: lang	[e:]	als in <i>veel</i>	[və]	klinkt tussen [y] en [ø] met [ə]-naslag, Gb. <i>gruët</i> 'groot'
[ɑ][a]	als in <i>bad, nat</i>	[i]	als in <i>ziek</i> (korte ie)	[ɪə]	Eng. <i>beer</i> , Gb. <i>bieën</i> 'been'
[a:]	als in <i>laat</i> (scherpe aa)	[i:]	als in <i>bier</i> (lange ie)	[uə]	tussen [o] en [u] met [ə]-naslag Eng. <i>poor</i> , Gb. <i>poeër</i> 'paar'.
[ɑ:]	Gb. <i>baal, paazen</i> (doffe aa)	[ɔ]	als in <i>bos</i> (korte o)	[ŋ]	als in <i>tingeling</i>
[ɛ]	als in <i>fles</i>	[ɔ:]	als in Fr. <i>corridor</i>	[ʃ]	als in <i>kruisje</i> , Fr. <i>charme</i>
[ɛ:]	als in Fr. <i>reine</i> , Gb. <i>keis</i> 'kaas'	[o:]	als in <i>zoon</i> (lange oo)	[ʒ]	als in <i>gelei</i> , Fr. <i>Jean</i>
[ɜ:]	als in Eng. <i>girl</i>	[u]	als in <i>boek</i> (korte oe)	[x]	als in <i>lachen</i>
[æ]	als in Eng. <i>bad</i>	[u:]	als in <i>boer</i> (lange oe)	[ʏ]	als in <i>goed</i>
[ɜæ]	[ɜ]+[æ] Gb. <i>gruijze buijze</i> 'grijze buis' (mannenklank)	[œ]	als in Fr. <i>bœuf</i> . Gb. <i>dùst</i> 'dorst', <i>mùske</i> 'mus'		Opmerking: De h-klank wordt in het Geraardsbergs niet uitgesproken.
[ʌ:]	als in Eng. <i>love</i> . Gb. <i>lauf</i> 'lijf' (vrouwenklank)	[œ:]	als in Fr. <i>heure</i> , Gb. <i>guir</i> 'jullie'		
		[y]	als in Fr. <i>vu</i> , Gb. <i>grün</i> 'groen'		

zjoebeloe sul, dwaas, syn:

dwoeëzekluët

zjoeben braaf, volgzaam persoon,
ook *dzjoeben*

zjokke houten schouderjuk voor
(melk)emmers. Ook *dzjokke*

zjozzemine sering (jasmijn).

zjudas ['zɥdʌs] schurk, verrader

zjuële ['zɥələ] brave, goedaardige,
maar simpele vrouw

zjüst ['zɥst] 1. juist. 't *Es zjüst*

asdagge zegt. 2. precies 't *Es zjüst*
zes uren" 3. overeenstemmend *Die*
arlùzje goeë nie zjüst mè dedieë van
de Mart (St.-Batholomeuskerk).

zjüstepée ['zɥstəpɛ:] persoon die
de puntjes op de i wil. Afgeleid
van *zjüzjepée, zjüzje(depee)* '(vrede)
rechter' Fr. *Juge de paix*.

zoeëge ['zœɣə] 1. zaag 2.

zeurkous, zagevent.

zoeëgen ['zœɣən] (ww) 1. zagen

2. ruziën 3. zaniken om iets te
verkrijgen. *Ze zoeëgt ma de kop va*
ma lauf.

zoeëgselken ['zœɣsəlɕən]

sprookje, vertelling, fabeltje

zoeëkisj ['zœɕiʃ] zaken

G' hêt ga dermee gieën zoeëkisj 'je

hebt daar geen zaken mee, je moet
je daar niet mee bemoeien'.

zoeële ['zœələ] 1. zaal 2. zadel

zoe:t [zœ:t] roet *De skaa zat vul*

zoe:t.

zogge zœug

zokke 1. mep "haad a maule of ge
kraugt een zokke op a toote" 2. sul

"Een zokke va ne maan"

zoollekker: kruiperige vleier syn:
gatlekker, gatkruiper

zop sop

Van 't zelde zop overgoten van
dezelfde familie, soort of slag

zot 1. gek syn: *maboel Zü zot as een*
kegelbolle 2. piemel 3. boer (in het
kaartspel)

zot droeëjen dol draaien van een
schroef *die vauze/vuijze droeëjt zot*.

Zot luëpen van iemand stapel
verliefd zijn op iemand

Zot zuijn/zaun van iet verzot zijn
op iets

Nie zot zuijn/zaun van iet iets niet
graag hebben of lekker vinden "Ik
ben nie zot van spruttisj."

't *Zot in zanne kop kraugen/*
kruijgen domme of gekke dingen
doen

*Zot en bezjiek*t in hoge mate
verlangend, verliefd *Ajès zot en*
*bezjiek*t van die *vraa*.

zotteproeët ['zɔtəprœt] zotte

praat, dwaze praat

zuijlstieën ['zœlstiən] zaulstieën

['zɑ:lstiən] zeilsteen, magneet,

zeekompas.

zùjjen ['zœjən] zieden, koken.

Maa, de patatten zan on 't zùjjen.

zùlle ['zœlə] 1. arduinen dorpel *Ze*
luëpen de polletiekers heur zùlle plat

vùr e plusjken." 2. klandizie van
een handelszaak, drempelgeld,

overnamegeld van een
handselszaak 't *Es een goe zùlle*.

't *Was e miljoen vùr de zùlle*.

zùllen ['zœln] (ww) zullen.

Vervoeging van het werkwoord:
ik za(n)

ge/gau/guij zèt

a/ze/juij/jau/zuij/zau za

wer/wuir/weur zèn

ge/guir/geur zèt

ze/zuir/zeur zèn

vragende vorm:

za'k 'zal ik'

zèjje 'zal je'

zat a 'zal hij'

zèmmè 'zullen we'

zèjje 'zullen jullie'

zènze 'zullen ze'

voorwaardelijke wijs:

zoo'k 'zou ik'

zùdje 'zou je'

zoot'n/zoot (j)a/zoo(t) juij 'zou hij'

zoo ze 'zou ze'

zoovet/zoo't 'zou het'

zoo me 'zouden we'

zùdje (guir/geur) 'zouden jullie'

zoon ze (zuir/zeur) 'zouden zij'

zütteghueid ['zɥtəɕœt]

zütteghaud ['zɥtəɕɑ:t] snoep, zoet
gebak.

zùpken teug, slokje

zürkel: zuring

zuur 't *Zuur hein* 'zure

oprispingen hebben'.

zuurpraume ['zɥ:rprɜmə]

zuurpruijme: chagrijnige vrouw

z.o. *viezebozze*

zwadder 1. te weinig gebonden

saus. 2. modder.

Zantjen en andere z-woorden

Jan COPPENS

zwadden los hangen. *Zan klieëren zwadden oeë za lauf.*
zwānzjelen ['zwā:zəlɪn] zich wankelend voortbewegen. *A zwānzjeldege 't stroeët over va zatteghaud.*

zwānzjer ['zwā:zər] **zwānzer** ['zwā:zər] grapjas, iemand die zwanst.

zwarten 1. neger. 2. collaborateur tijdens de tweede wereldoorlog
 zwazje: kroegloper
 zwazje: zwier

Op de zwazje goeën op de zwier gaan.

zwieët zweet

Luij/lau zwieët es rap gerieëd wanneer men het heeft over iemand die alles behalve graag werkt.

zuijgen ['zæ:ɣən] **zaugen** ['zɑ:ɣən] zuigen.

Ajen hévet va nie vaere gezogen het is erfelijk

zwèlgskén slok, teug, een weinig: koffie, water of melk. *Vûr mau nog e zwelgskén káffee.*

zweire ['zwe:ɪrə] zweer, puist.

zwèrùzje [zwɛ'rœ:zə] verzwering, zweer

zwieëpe zweep.

zwiepkén zweepje; wilgentak, ontdaan van bladeren en gebruikt als zweep.

zwiepselkoddeken kwikstaartje

zwiesjken¹ cigarillo, fijne sigaar.

Giesbaargen was de stad van de sigarren en de zwiesjkiesj.

zwiesjken² (ww): water

uitzwieren. *De saloë zwiesjken 'het water met een keukenhanddoek uit de gewassen sla zwieren'.*

zwoëlom ['zwoəlɔm] zwaluw.

zwonk 1. zwengel. *Wer es den tuijd damme mè ne zwong onzen otto in gank moesten droeëjen?* 2. houten handboormachine, zwikboor.

zwozze 1. ongezouten stuk spek, met de huid er nog aan. 2. zwoerd 3. taaie zenuw in stuk vlees. 4. vagina.

Met dank aan: Emiel Collijns, Jan Coppens, Willy Van Der Maelen, Johnny De Nie, Albert De Taeye, Paul De Backer, Leon de Couvreur, Marcel Van Der Capellen, Lucien van Den Herreweghe, Elie De Mol, Marc Van Trimpont, Herman François.

Naast *billeken* en *paaken* kent het Geraardsbergs nog een andere benaming voor een 'prentje', namelijk *zantjen*. Dat blijkt uit F. van Coetsems *Dialect van Geraardsbergen*. Met prentje bedoelen we specifiek heiligenprentje of bidprentje. *Zantjen* is het verkleinwoord van het Middelnederlandse *san(c)t*, *zant*. Daarin kan je het Latijnse *sanctus* 'heilig' herkennen. Het woordje is niet typisch Giesbaargs want het kent een ruime verspreiding in Oost- en West-Vlaanderen.

Als je wil varen op zee, heb je een instrument nodig om je koers te bepalen, dat was eeuwenlang het kompas, een magneet. Zeemannen hadden het vroeger over een 'zeilsteen'. Een magneet richt zich naar de aardpolen, bijvoorbeeld naar het noorden en de scheepvaart gebeurde eeuwenlang met zeilschepen. Een zeilsteen is dus een hulp bij het zeilen. Later werd de betekenis 'steen waarmee zeelieden hun koers bepalen' uitgebreid tot kompas en magneet.

Het dialectwoord 'zijeken', uitgesproken als *zuijken* of *zaujken*, verdwijnt eveneens uit de Geraardsbergse woordenschat. Dat is het verkleinwoord van het dialectwoord 'zije', wat 'zeef' betekent, en gaat terug op het Middelnederlandse *sië*. Het is ook verwant met het Duits *seihne*. *Sië* is afgeleid van het Middelnederlandse werkwoord *siën* 'zeven, filteren' en gaat terug op het Oudnederlands *sigan* met dezelfde betekenis. Ook het Nederlandse werkwoord 'zijgen' is hiervan afgeleid. Zijgen betekent 'een vloeistof zuiveren door filtreren'.

Zjatte ontleenden we van onze Franstalige landgenoten. *Une Jatte* is eigenlijk een kom of kommetje zonder oren. Omdat men vroeger koffie uit een kom dronk, gebeurde

er geleidelijk een betekenisverschuiving van kommetje tot kopje. We hebben het nu nog steeds over een *zjatte kaffee*.

Zjiëm 'zeem, honing' en *zjiël* 'zeel, touw' zijn verwante woorden. Een honingraat en een touw deden de mensen denken aan iets dat geweven is.

Ne zjeef is een aanhanger van de katholieke partij. De naam werd al het eerst opgetekend in 1837 volgens het *Zuid-Oost-Vlaams Etymologische Woordenboek* van Debrabandere. Eigenlijk is het een verkorting van het Franse *Joseph*. De naam verwijst naar de Gentse *Sint-Jozefskring*. Maar ook Geraardsbergen kende zijn *Sint-Jozefskring* (*Tsjeven*) lezen we bij Louis Bert in *Rond den Heerd* van 1887. Het Gents *Tsoozep*, *Tseppe* of *Tseef* zijn vervormingen van Jozef. Terwijl in andere regio's *djeef*, *tjeef* of *tseef* wordt gehoord, heeft het Geraardsbergs een *zj* als beginklank, zoals in *Jef* en *Jean*, dus *zjeef*. Oorspronkelijk was het een scheldnaam, maar *zjeef* lijkt de jongste tijd iets 'salonfähiger' te worden.

Iedere Giesbaargeneir kent zeker en vast *De Zak*, de huidige Zakkaai. Sommigen denken aan een kaai waar de zakdragers de lading losten van de boten. Eigenlijk heeft *zak* hier een heel ander betekenis. Een *zak* was in de middeleeuwen een slop of doodlopende (blinde) straat. In het Frans zegt men *cul-de-sac*. De *Zak* werd in Geraardsbergen zo genoemd omdat het straatje doodliep op de *vest*, dat is de stadsomwalling op de grens met Nederboelare. Het wegje dat langs de *vest* van de Boelarepoort tot de *Zak* liep, was het *Zakstrùtsjen* 'Zakstraatje', de huidige Kloostermeersstraat.

jan@giesbaargs.be